

EUROPSKI PUTOVI NA PUTU PREMA EUROPI

DOKLE ĆE HRVATSKA BITI BIJELA MRLJA U MREŽI EUROPSKIH PJEŠAČKIH PUTOVA?

prof. dr. ŽELJKO POLJAK, Zagreb

Pripremajući se za uključivanje u Europsku uniju, Hrvatska ne bi smjela zaboraviti ni Europske pješačke putove, punim imenom *European Long-Distances Footpaths* ili *Europäische Fernwanderwege*, skraćeno E-putove. Oni križaju cijelu Europu uzduž i poprijeko bez obzira na državne granice, pa i zemlje koje su izvan Europske unije. Pogledamo li zemljovid E-putova vidjet ćemo da povezuju, primjerice, Atlantik s Crnim morem i Sjeverno more s Egejskim morem, a da o Mediteranu i ne govorimo. No, na tom ćemo zemljovidu vidjeti da E-putovi zaobilaze Hrvatsku kao okuženo područje. Hrvatska je doslovce velika bijela mrlja na toj geografskoj karti, što je za nas neprocjenjiva šteta. Zašto se to dogodilo i kako nadoknaditi propušteno?

Mreža E-putova, kojih je sada više od pedeset tisuća kilometara, ima za cilj omogućiti ljudima željnim aktivnog odmora, bez obzira na dob i nacionalnost, bezbrižno pješaćenje na duge pruge kroz očuvanu prirodu. E-putovi su tako trasirani i

obilježeni da prolaze kroz najljepše prirodne i gorovite predjele, izbjegavajući ceste i veća naselja, ali da je usput dovoljno objekata koji osiguravaju jednostavnu prehranu i noćenje, od hotela do seoskog turizma. Putuje se i s malom djecom, bez opreme za kampiranje, s laganom naprtnjačom u kojoj je samo nekoliko sendviča, malo pića, fotoaparat i zaštita od kiše i hladnoće.

Putovanje E-putovima postalo je modnim hitom u europskom turizmu, a osobito mu pogoduje ukidanje državnih granica. Mnogostruka je korist od E-putova: osim psihofizičke aktivnosti u zdravom okolišu, vrijedno je zbližavanje naroda i upoznavanje zemalja, a za zemlju domaćina ekonomska korist. Švicarska, koja dobrim dijelom živi od turizma, prepoznala je vrijednost E-putova i potmaže ih s oko sto tisuća franaka godišnje.

O razvijanju mreže E-putova brine se međunarodna organizacija *European Rambler's Association*, osnovana 1969. godine, a u nju je sada učlanjeno tridesetak država. Sjedište je naizmjenice u raznim državama; sada je u Pragu, a predsjednik je ing. Jan Pavelka.

Osamdesetih godina Savez je planirao kroz Hrvatsku tri smjera: E-6 od Finske do Carigrada, E-7 od Portugala do Crnog mora i E-4 od Gibraltara do Peloponeza. U tu je svrhu došao u Zagreb radi dogovora tadašnji predsjednik Saveza dr. Robert Wurst iz Beča, koji je ocijenio da će E-6 uzduž jadranske obale biti najljepšom dionicom u Europi! Do Hrvatske je najprije stigao E-6 preko

Slovenije i bio markiran do Kastva iznad Rijeke, no tada je sve lijepe planove prekinuo rat nakon raspada Jugoslavije. Ali, kao da su nakon uspostave cjelovite Hrvatske na te lijepe planove zaboravili i Hrvatska i Europski pješački savez. Točnije, taj Savez nije mogao u Hrvatskoj naći ozbiljnog sugovornika. Predstavnici Hrvatskog planinarskog saveza Darko Berljak, Vladimir Novak i Alan Čaplar pokušali su 2000. godine na tematskom sastanku s pomoćnikom ministra za turizam animirati nadležne da se prihvate dovođenja i provođenja E-putova kroz Hrvatsku, ali nisu naišli na interes i dogodilo se najgore što se moglo dogoditi: planirane trase E-putova s vremenom su nas zaobišle i Hrvatska danas predstavlja bijelo polje na zemljovidu Europe. Šteta i za Hrvatsku i za Europu! Da to objasnimo samo na primjeru E-6, koji se za sada prekida u Svinčakima kod Portoroža i nastavlja u Grčkoj.

Staza E-6 uz jadransku obalu bila bi po ljepoti i zanimljivosti ne samo vrhunski europski domet, nego bi za Hrvatsku bila najbolja turistička promidžba. Išla bi od sela do sela, od gostionice do gostionice i za razliku od velike većine europskih staza bila bi prolazna u sva godišnja doba, a lokalnom bi stanovništvu donijela dodatan prihod.

Što bi trebalo poduzeti? Na državnoj razini donijeti provedbeni plan, preporučiti mjesnim i turističkim zajednicama da svaka od njih uredi svoju dionicu staze i možda u tu svrhu angažirati sredstva iz predpristupnih fondova Europske unije. Propust koji je nastao stagnacijom od dobrih petnaest godina mogao bi se prilično brzo nadoknaditi jer trasiranje i uređenje pješačkih staza nije velika investicija ni težak posao. Dobar dio takvih staza već postoji i samo ih treba međusobno povezati i markirati standardiziranim oznakama. Sjetimo se primjerice stotinu godina stare staze Lungomare od Opatije do Lovrana, a dodajmo da su neke primorske općine već prionule poslu zahvaljujući dalekovidnim pojedincima. Tako se sada, na poticaj planinarskog društva »Strilež« iz Crikvenice i uz financijsku pomoć općine, uređuje staza od Bakra do Senja, a na otocima Krku i Lošinju postoji čitava mreža označenih putova. Uzduž jadranske obale nude se nebrojene takve mogućnosti, za razliku od, primjerice, francuske Azurne obale gdje to onemogućavaju bezbrojne ograde, a more nije ni azurno ni čisto kao naše.

Nekoliko riječi o odnosu planinarske organizacije prema E-putovima. Planinarska društva sa svojim skromnim sredstvima i amaterskim član-

30 GODINA EUROPSKIH PJEŠAČKIH PUTOVA U SLOVENIJI

Koncem svibnja ove godine u starom gradu Podsredi na Bizeljskom, gotovo na našoj granici, naši susjedi Slovenci obilježili su 30. obljetnicu Europskih pješačkih putova u Sloveniji. Osnovni je smisao E-putova da se mrežom pješačkih staza spoji sam sjever Europe s krajnjim jugom, istok sa zapadom. Rezultat 36 godina rada je 11 E-putova dugih približno 54.000 km, kroz sve europske zemlje. Osim kroz Hrvatsku. I još poneke zemlje u našem, zna se kojem susjedstvu.

Slovenci su proslavili 30 godina od dana kad je na austrijskoj granici otvoren put E-6, koji je nakon 350 km završavao u Kastvu ponad Rijeke. Završavao privremeno, jer uskoro će ga Hrvati nastaviti njegovim najljepšim dijelom – Velebitom i obalom Jadrana do Crne Gore. Taj je dio na karti tada prikazan crtkano. Nakon 30 godina crtice su još uvijek na karti, put je sa Snežnika skrenut prema Piranu, tako da ipak povezuje Baltik s Jadranom, ali nastavlja se – nakon što 24-satnom plovidbom trajektom naširoko zaobiđe lijepu zemlju Hrvatsku – u Grčkoj.

Slovenski dio E-6 službeno se zove Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana. Milan Ciglar bio je slovenski šumar i glavni inicijator uključivanja Jugoslavije u sustav E-putova. Otvorenje puta E-6 1975. bilo je u sklopu šumarskoga tjedna na Radlju. Slovenski dio puta E-7 otvoren je 1986. u sklopu Svjetskoga šumarskog kongresa u Ljubljani. Povjerenstvo za E-putove u Sloveniji čine predstavnici Zavoda za šume, Planinarskog saveza, Turističkog saveza i Saveza šumarskih društava. Jubilej je obilježen hodački – trosatnim pješačenjem po trasi puta E-7.

Branko Meštrić

stvom ne mogu, dakako, biti nositelji E-putova, kao što to nisu ni u drugim državama, no postoji znatna podudarnost i uzajamnost interesa jer E-putovi većinom prolaze kroz gorovita područja s očuvanom prirodom. Planinarska organizacija može svojim iskustvom i specijaliziranim kadrom pružiti znatnu pomoć pri ostvarenju E-putova, a uz to obogatiti njihovu mrežu zanimljivim odvojcima u planine u zaleđu, počevši od Učke do Velebita, od nacionalnih parkova »Paklenica« i »Krka«, od vrhova Kozjaka, Mosora, Biokova pa do Sniježnice nad Dubrovnikom. Takvi odvojeci ne samo da već postoje, nego su markirani i opskrbljeni planinarskim kućama. E-put koji nudi jedinstvo plaže i planine imao bi jedinstvenu i nenadmašnu komparativnu prednost u europskim razmjerima.

Spomenimo i jedinu tvorevinu u hrvatskim planinama koja je atrakcija u europskim razmjerima – glasovitu Premužićevu stazu uzduž Velebita, vizionarski sagrađenu prije kojih sedam desetljeća. Ona prolazi kroz Nacionalni park »Sjeverni Velebit« i strogi prirodni rezervat Rožanske i Hajdučke kukove te bi mogla poslužiti kao ljetna varijanta puta E-6. O njezinoj atraktivnosti govori i značajan podatak da je obilazi gotovo više stranih nego domaćih posjetitelja, premda je turistički vodiči ni ne spominju.

Eto vrijednog zadatka za ministarstva nadležna za turizam, gospodarstvo, prostorno uređenje i prirodni okoliš – ako doista ozbiljno misle na uključivanje Hrvatske u Europsku uniju!